

PIYASA HÜKÜMLERİ
(Ahkâmü's-Sûk)

Ebû Zekerıyyâ Yahyâ bin Ömer el-Kınânî el-Endelüsî
(213-289/828-901)

Türkçesi
Abdullah Küskü

iktisat yayınları

İktisat Yayınları – 106
İktisat Düşüncesi – 18

Ebü Zekeriyâ Yahyâ Bin Ömer el-Kinânî el-Endelüsî, *Ahkâmîs's-Sûk*

Yahya bin Omer, Ebu Zekeriyya el-Endelusi, Kitabü Ahkâmi's-sûk, Tahkik:
İsmail Hâlidî Dâru İbn Hazm-Merkezü'l-Buhûsü'l-İslâmiyye. 1432/2011.

Türkçesi: Abdullah Küskü
Yayma Hazırlayan: Merve Soylu
Musahhih: Nurettin Ürün

Tasarım: Seyfullah Bayram

Baskı: Sarıyıldız Ofset – Sertifika No.: 23593
İvedik Ağaç İşleri San. Sit.
1354. Cad. 1358. Sok. No.: 31 Ostim / Ankara
1. Baskı: İstanbul, 2022
ISBN: 978-625-8157-04-8 | E-ISBN: 978-625-8157-05-5

© İktisat Yayınları, 2022

Bütün yayın hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

İktisat Yayınları

Aziz Mahmut Hüdayî Mh., Türbekapı Sk. No:13, 34672 Üsküdar/İstanbul
Tel: +90 (216) 532 63 70
www.iktisatyayinlari.com

İktisat Yayınları Nobel Akademik Yayıncılık ve
İslam İktisadî Araştırma Merkezinin ortak markasıdır.

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Ebü Zekeriyâ Yahyâ Bin Ömer el-Kinânî el-Endelüsî

Piyasa Hükümleri

1. Baskı, xvi + 84 s., 13.5 x 21 cm

Kaynakça ve dizin var.

ISBN: 978-625-8157-04-8 | E-ISBN: 978-625-8157-05-5

1. Çarşı 2 Hisbe. 3. Narh

PIYASA HÜKÜMLERİ (Ahkâmü's-Sûk)

Ebû Zekerıyyâ Yahyâ Bin Ömer el-Kınânî el-Endelüsî
(213-289/828-901)

Türkçesi
Abdullah Küskü

iktisat
yayınları

İktisat Düşüncesi

Bu dizide, iktisadi düşünce ile ilgili tarihsel ve güncel eserlere yer verilmektedir. Dizide iktisat düşüncesinin geniş ilgi alanında dinler, medeniyetler, isimler, ekoller, kuramlar ile ilgili detaylı incelemeler ve karşılaştırmalı çalışmalara yer verilecektir.

Dizide Yayınlanan Diğer Kitaplar

Zafar Iqbal, *Adalet: İslami ve Batılı Perspektifler*

S.M. Hasanuzzaman, *İslam İktisadının Fikhi İlkeleri*

Hamdi Çilingir, *Vakıfta Amaç: Hanefi Vakıf Hukuku Çerçevesinde Bir İnceleme*

Syed Haider Nawab Naqvi, *İslam Ekonomi ve Toplum*

M. Umer Chapra, *İktisadın Geleceği: İslami Bir Bakış*

M. Akram Khan, *İslam İktisadının Sıkıntıları: Güncel Durum ve Geleceğin Bir Analizi*

Fatih Savaşan, *Fatih Yardımcıoğlu, Süleyman Kaya, Şakir Görmüş, İslam İktisadi Üzerine Söyleşiler*

Syed Haider Nawab Naqvi, *Ahlaklı Olmak ve İnsanın Esenliği Üzerine Görüşler: İslam İktisadına Bir Katkı*

Monzer Kahf, *İslam İktisadının Temelleri: Kurumlar ve Kuramlar*

Rauf Azhar, *İslam İktisadının Ekonomisi*

Seif I. Tag el-Din, *Ekonominin Temelleri: Ahlakı Bir Yaklaşım*

Faruk Taşçı, *Sabahattin Zaim ile İktisat Toplum ve Siyaset*

Faruk Taşçı, *İnsan Toplum ve İktisat: Sabahattin Zaim Düşüncesinin Ana Hatları*

Seif I. Tag el-Din, *Mohammad Nejatullah Siddiqi, Mohammad Umer Chapra vd., Uluslararası İktisadi Kriz: İslami Perspektiften Bir Değerlendirme*

Muhammed Beşir Çalışkan, *Nurettin Topçu'da İktisadi İnsan Tasavvuru*

Faruk Taşçı, *Sabahattin Zaim: Ahlak, Fikir ve Aksiyon*

Faruk Taşçı, *Türkiye de Sosyal Siyaset Alanının Oluşumu: İstanbul Üniversitesi Geleneği*

Seif I. Tag el-Din, *Ekonominin Temelleri: Ahlakı Bir Yaklaşım*

Abdullah Küskü

Abdullah Küskü, 1987'de İstanbul'da doğdu. Sivil eğitim kurumlarında (1997-2006) ve Şam'da (2009-2010) İslami İlimleri tahsil etti. Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu (2015). Hukk-ı Aile Kararnamesi Etrafında Oluşan Polemikler: Mansurizade Ve İzmirli Örneđi başlıklı teziyle İstanbul Üniversitesi SBE İslam Hukuku Ana Bilim Dalı'nda yüksek lisansını tamamladı (2017). Hâlen aynı bilim dalında Çağdaş Fıkıh Yaklaşımları: Yusuf el-Karadâvi ve Muhammed Takı el-Osmâni Örneđi isimli doktora tezi çalışmasını sürdürmektedir.

İçindekiler

Takdim	ix
Önsöz	xiii
Giriş	1
Yahyâ bin Ömer el-Kinânî'nin Biyografisi ve Eserleri	5
Ahkâmü's-sûk Adlı Eserin Tanıtımı	9
Tercümede Takip Edilen Yöntem	13
Ahkâmü's-Sûk	17
Kaynakça	75
Dizin	79

Takdim

İslam toplumlarında ortaya konan bilgi birikimi, erken dönemlerden itibaren çok farklı coğrafyalara yayıldı. Bunda bilgiye erişim için yapılan seyahatler, ticari faaliyetler, ibadet maksadıyla bazı merkezlerin ziyaret edilmesi ile siyasi ve kültürel ilişkilerin önemli bir rolü bulunmaktadır. Bilhassa sahip oldukları ilmi ve kültürel özellikler sebebiyle bilgi merkezleri olan Medine, Kahire, Şam, Kufe gibi yerler bunların başında gelmektedir. Bu merkezlerde bir yandan önemli hocaların ders halkalarının oluşturduğu ilmi-entelektüel hava diğer yandan şehrin sahip olduğu iktisadi-kültürel ortam buralarda bulunanlar için önemli fırsatlar sunmaktaydı. Bu nedenle farklı coğrafyalardan öğrencilere ev sahipliği yapan bu merkezlerden çok sayıda öğrenci yetişti. Bu öğrencilerden biri de Yahyâ b. Ömer el-Kinânî'dir.

Mâlik b. Enes ve Şafî gibi iki önemli ismin öğrencilerinden dersler alan Yahyâ b. Ömer, Medine, Kahire ve Kayravan gibi önemli şehirlerin bilgi birikimine muttali oldu. Ancak onun bu seyahatleri sadece bilgi dağarcığına yeni bir şeyler eklemekle kalmadı, bulunduğu yerlerdeki sosyal ve iktisadi hayatı gözlemlemesine de imkan sağladı. Bu gözlemler, kâdılık yaptığı

dönemlerde aldığı kararlarda uygulamayı da göz önünde bulundurarak kritik konularda isabetli adımlar atmasına yol açtı. Yahyâ b. Ömer'in sahip olduğu bu tecrübe, gerek kaleme aldığı çalışmaların konularını belirlemede gerekse meseleleri ele alırken ortaya koyduğu argümanlarda belirleyici oldu. Bunu özellikle piyasa gözetimi ve denetimi alanında kaleme aldığı Ahkâmû's-sûk isimli bu eserinde görmek mümkündür.

Yahyâ b. Ömer'in bu eseri ana konuları itibariyle hisbe ile ilgilidir. Bu nedenle hisbe kurumunun ilgilendiği alanların önemli bir kısmıyla ilgili hükümlere yer vermektedir. Ancak eserin asıl odaklandığı alan, ticaretin sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi için gerekli olan piyasa kontrolü ve bunun hükümlerine dairdir. Bu nedenle Yahyâ b. Ömer toplumda mevcut iktisadi faaliyetleri ve bunların fikhî hükümlerini geniş bir şekilde analiz etmektedir. Ancak bunu uzaktan bir gözlem olarak yapmamakta, aksine sorunlu gördüğü noktalara işaret ederek iktisadi faaliyetlerin daha sağlıklı ve işlevsel bir şekilde yürütülmesi için gerekli tedbirleri somut bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu bağlamda hem hukukçu olması hem de yargı erki içerisinde bulunması sebebiyle iktisadi faaliyetlerin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesine engel olan durumlara yönelik kanunî ve cezaî önlemlere yer vermektedir. Bu nedenle gerek ortaya koyduğu tespitler gerekse ileri sürdüğü öneriler oldukça çarpıcı gözükmekte ve yaşadığı bölge olan Kuzey Afrika'nın iktisadi hayatına dair önemli veriler sunmaktadır.

Yahyâ b. Ömer'in bu kitabı hukuk ve iktisat tarihi çalışmaları için önemli bir kaynaktır. Zira sahip olduğu hukuki bilgi birikimi ile iktisadi konulara dair önemli tespitler yapmakta ve çözümler önermektedir. Onun yapmış olduğu öneriler bir yandan da hukukî düzenlemelerin yapılmasına imkan vermiştir. Dolayısıyla erken dönem Kuzey Afrika iktisat ve hukuk tarihi çalışmaları açısından önemli olan bu eser aynı zamanda günümüz

İslam iktisadı için de büyük öneme sahiptir. Özellikle Yahyâ b. Ömer'in, iktisadi faaliyetlerin nasıl olması gerektiği ve ideal olanın yapılmasını engellemek için gerekli olan önlemlerin neler olacağı ile ilgili ortaya koyduğu ilkeler bugün tartışılan bazı meselelere çözüm üretecek önemli materyaller içermektedir. Bu nedenle Abdullah Küskü'nün Türkçeye kazandırdığı bu kitap, günümüz hukuk ve iktisat tarihi çalışmaları için önemli bir kaynak olma özelliğine sahiptir.

Necmettin Kızılkaya

Önsöz

Ebû Zekeriyâ Yahya b. Ömer el-Kinânî (289/902) Ağlebîler Emirliği döneminde Sûse ve Kayrevan'da yaşamış fıkıhın erken dönem Mâlikî bir fakihidir. Bugün Tunus'un bir vilayeti olan Kayrevan VII-XI. yüzyıllar arasında İfrîkiye bölgesinin başşehridir. İfrîkiye ise Kuzey Afrika'daki ilk fetihlerden sonra Müslümanların bugünkü Tunus ve civarına verdikleri isimdir. Bu yüzyıllarda ve bu bölgede etkin ulemanın geneli Mâlikî'dir. Elinizdeki eserin müellifi de Kâdı İyâz (544/1149)'ın Mâlikî fıkıhında döneminin riyaseti kendilerine geçen fakat İmam Mâlik'i görmeyen ve ondan ilim tahsil edemeyenlerin ilk tabasında saydığı İmam Sahnûn (240/854) ve Ebû Muhammed Avn bin Yusuf (239/853)'dan ilim ve fıkıh tahsil etmiştir. Bu itibarla müellifimiz Mâlik mezhebi fakihlerin dönemsel olarak üçüncü tabakasında yer almaktadır. Yahya b. Ömer el-Kinânî, güncel tartışmalı iktisadi konular ve piyasa problemlerinin çözümünde döneminde danışılan biridir. Nitekim bu eserinde kendisine danışılan güncel problemleri cevaplamıştır. Bugün hisbe literatürü olarak adlandırılan alanın konuları olarak örneğin, şehir valilerinin ticaret merkezleri ve ticareti denetleme görevleri, ticaret merkezleri için atanan yetkilinin yetkileri, ölçü birimlerinin

tayinleri, fırıncılar, meyve-sebzeciler, çarşıda hile yapmak, yapanlara verilecek cezalar, kasaplar, enflasyona sebebiyet veren durumlar, ürünlerde fiyat sabitlemek, stokçuluk, döviz, kurban kesimleri, gelin çeyizi ve umumhane konuları bu eserdeki bazı başlıklardır.

Bu eserin konusunu pazar piyasası, devletin ticarete müdahalesi, ticari aldatmalara ve stokçuluğa İslâm hukuk okullarından Mâlikî mezhebinin yorumları oluşturmaktadır. Yine enflasyonun oluşmasına alınan tedbirler, ölçü birimlerinde standartlaştırma, bilumum alışverişlerdeki hile ve aldatmalara karşı oluşturulan ihtiyati tedbirler bu eserin esas konularını teşkil etmektedir. Bu konuları işlemeyle eser hisbe literatürüne mensup sayılmaktadır. Hisbe literatürünün günümüze ulaşan ilk eseri olduğu kabul edilen elinizdeki bu eser klasik mezhep fikhının en eski metinlerinden biridir. Müellifin Kayrevan ve Sûse ulu camilerinde büyük öğrenci halkalarına Mâlikî fikhının kaynaklarından Muvatta ve Müdevvene'yi okutmuş olması bu eserdeki tecrübesine yansımıştır. Çünkü o Müdevvene yazarı Sahnûn'dan çok kere fetva aktarmakta ve Sahnûn'un izini takip etmektedir. Müellifin fıkıh referansları, kendilerinden yaptığı alıntılar sebebiyle genelde Mısır, Endülüs ve İfrîkiye bölgelerindeki Mâlikî fakihleridir. Bu eser bir yönüyle İfrîkiye bölgesinin III/IX. yüzyıl iktisadi yapısını göstermekte, çarşı yetkilisiyle valinin, halkla müftünün, müftüyle valinin siyasi ilişkilerine ışık tutmaktadır.

Eserde ilk olarak giriş, Yahya bin Ömer el-Kinânî'nin biyografisi, Ahkâmü's-sûk adlı bu eserin tanıtımı ve tercümede takip ettiğimiz yöntemden bahsedilen kısa bir çalışmaya yer verilmiş ardından eserin tercümesine yer geçilmiştir. Ahkâmü's-sûk adlı bu eser ilk defa Hocam, Necmettin Kızılkaya'nın işaretleriyle gündemime girdi. Eseri incelediğimde gerçekten dilimize çevrilmesinin bir gereklilik olduğunu gördüm. Son dönemde İslam

iktisadı, ekonomisi ve finansı alanlarında yapılan kıymetli neşirlere bir katkımın olmasını arzuladım. Klasik bir metin olması, müellifi tarafından yazılmayıp öğrencisi tarafından hazırlanmış olması esere nüfuz etmem adına esere içkin çeşitli zorluklardandı. Eserdeki klasik kavramları günümüz Türkçesine aktarma çabam, klasik bir kaynağı günümüz okuyucusunun okurken zorlanmayacağı bir dile tercüme etme gayreti içerisinde olmam da nispeten yorucu bir mesaiye sebep oldu. Her şeye rağmen elinizdeki bu çalışmanın ilk formalarını kıymetli öğrencim ve çalışma arkadaşım Ersel Karabulut ile hazırladım. Kendisine çok teşekkür ederim. Beni esere yönlendiren ve kıymetli takdim yazılarından ötürü Hocam Necmettin Kızılkaya'ya, yayına hazırlık sürecinde değerli katkıları sebebiyle Nurettin Ürün Bey'e, Merve Soylu Hanımefendi'ye ve İktisat yayınlarının çalışanlarına da teşekkür ederim. Bu tercümeyle İslâm iktisadı ve finansı çalışmalarına bir katkı sunabildiysem kendimi bahtiyar hissedeyim, Yüce Rabbimden tevfikini ve inayetini dilerim.

Abdullah Küskü

Eyüpsultan, Nisan 2022